

Holzbachová, Ivana

[Noiriel, Gérard. Úvod do sociohistorie]

Studia philosophica. 2012, vol. 59, iss. 2, pp. 102-104

ISSN 1803-7445 (print); ISSN 2336-453X (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/125483>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

dernit může být víc a že např. už evropská se liší od americké. Navíc naše společnost vstupuje do postindustriální a postmoderní éry, v nichž se – za podmínky zajištění materiálního základu –, v centru lidských zájmů objevují především nemateriální hodnoty a s nimi i nové formy náboženství. V tomto smyslu, podle názorů izraelského sociologa Shmuela N. Eisenstadta, je současné náboženské oživení ne návratem, nýbrž podstatnou rekonstitucí náboženské komponenty společnosti, a například fundamentalismus patří právě k ní. Ačkoli jsou některá současná náboženská hnutí z našeho hlediska protimoderní (= protiosvícenská), jsou součástí modernity – jenomže ne té naší. Vzniká tedy otázka, zda lze v Evropě vzniklou pojmovou dvojici náboženství – sekularita používat i pro jiné kulturní a civilizační okruhy. I v budoucnosti bude nutno řešit otázku malé testovatelnosti sekularizační teorie. Zde se ke slovu dostává „lingvistický obrat“ se svým důrazem na konstruovanost pojmů. Zatímco s teorií sekularizace (velkým vyprávěním) jsou stále problémy, objevují se malá vyprávění, která plní roli prostředku ke kognitivní organizaci „fakt“ pro ty, kdo se pokoušejí porozumět náboženství v moderní době.

V Závěru své práce Vido ustupuje od převážně referativního charakteru svého textu a stručně a zajímavě shrnuje výsledky, které z jeho zkoumání více než padesátileté diskuse o sekularizaci plynou. Protože je však shrnuje v bodech, je těžké v recenzi udělat více než na ně upozornit. Jak jsem se už zmínila, je Vidova kniha převážně referativní. To ostatně uznává i on sám. Na druhé straně však přináší zejména pro zainteresovaného laika množství problémů, jichž si před tím při úvahách o náboženství nebyl vědom, takže se i pro něj stává inspirativní. Jako příklad lze uvést třeba různé definice pojmu náboženství nebo metodologické pro-

blémy. Proto je vhodnou pomůckou jak pro sociology náboženství a religionisty, tak i pro širší okruh čtenářů.

Ivana Holzbachová

Gérard Noiriel, *Úvod do sociohistorie*, Praha: SLON 2012, 146 s.

Sociohistorie je v současné době jedním z trendů, které se prosazují v dnešní historické vědě; ve Francii se rozvíjí přibližně patnáct let. Sjednocuje historiky, sociology, antropology a politology a působí především na metodologickém poli.

Noiriellova kniha má kromě Předmluvy k českému vydání, Úvodu a Závěru (Angažovanost a distancovanost) pět dále bohatě členěných kapitol: Setkání historie a sociologie, Od struktur k aktérům, Ekonomické a sociální otázky, Politika a Kulturní otázky.

V Úvodu Noiriel poukazuje na to, že historiografie už od 19. století a sociologie záhy nato začaly za zvěcnělými vztahy (institucemi apod.) hledat aktéry – živé lidi, a to lidi v souvislostech zejména mocenských, ve smyslu, jaký tomuto slovu dává „nová historie“ a před ní částečně M. Foucault. Noiriel tvrdí, že se sociohistorie může věnovat velké škole problémů, a seznamuje čtenáře s některými technickými termíny, které používá.

Kapitola první je věnována vzniku sociohistorie. Noiriel spojuje vznik vědecké historie až s Leopoldem von Rankeem na počátku 19. století. Podle jeho názoru už Ranke viděl za naším historickým dědictvím lidi, kteří tyto věci a tradice, které nám dnes zůstaly, vytvářeli. Noiriel dále uvádí další osobnosti a instituce – zejména francouzské, které k utváření vědecké historie přispívaly. Za necelé století vznikla vědecká sociologie – K. Marx, E. Durkheim, M. Weber, G. Tarde ad. – už ta byla podle Noiriela spjata mimo

jiné s myšlenkou dominance. Další velkou etapu znamenali vědci, kteří působili mezi dvěma světovými válkami: M. Bloch, M. Halbwachs a N. Elias. Nicméně vliv těchto osobností by byl marný, kdyby zároveň nepůsobili jak politické okolnosti, tak okolnosti, které se objevily díky technickému vývoji. Hlavně působení na dálku (vynález novin, později telefonu a telegrafu atd.). To považuje Noiriel za velmi důležité.

Druhá kapitola líčí, jak společenské vědy, po druhé světové válce fascinované zejména použitím pojmu „struktura“, pomalu přecházely od strukturalismu, který bagatelizoval úlohu historického subjektu, ke zkoumání lidí jako aktérů dějin. V této souvislosti zdůrazňuje Noiriel nejen události z května 1968, ale také vznik nových vědeckých odvětví, např. kulturních studií apod. Z osobností, které měly na tento trend vliv, připomíná M. Foucaulta, P. Bourdieua (na něhož se i později mnohokrát odvolává), J. Goodyho a K. Polányiho. I oni kladli důraz na význam mezilidských vztahů: P. Bourdieu např. vztahy dominance, kdežto L. Boltanski na vztahy solidarity.

Následující kapitola, Ekonomické a sociální otázky, zahrnuje zároveň skupinu problémů, jimž se ve Francii věnovala škola Annales. Ta však v období své slávy zkoumala tato témata zejména pomocí kvantitativních metod. Ty ale byly, např. C. Geertzem nebo na druhé straně C. Ginsburgem, opuštěny ve prospěch jiných metod, které umožnily zkoumat další faktory, jež přispívají ke vzniku kolektivní identity (např. národa). Zde se už Noiriel musí zabývat poměrně subtilními rozdíly mezi sociální historií a sociohistorií, disciplinami, které se rozvíjely v 90. letech minulého století. V této kapitole začíná Noiriel používat případové studie jako příklady, které mají osvětlit jak studovanou problematiku, tak meto-

dy, které se při jejím výzkumu používají. Namátkou uvádím utváření proletariátu v brazilských velkoměstech či zkoumání socioprofesionálních skupin a socioadministrativních kategorií (např. „uprchlíci“).

V období velkého vlivu Annales se politické dějiny dostaly do pozadí zájmu. Ve čtvrté kapitole své knihy Noiriel ukazuje, jak se politika do (socio)historie zase dostala. Ne ovšem jako vysmívaná „historie událostí“, ale spíše jako politické procesy, které se odehrávají uvnitř společnosti, jako např. vznik demokracie (škoda, že zde Noiriel nevěnoval také J. Habermasovi, který došel k podobným závěrům, jako Noiriel citovaní autoři), vznik národů apod. Také k těm uvádí případové studie.

Poslední kapitola pojednává o novém zkoumání kulturních otázek. Zde se hned na začátku objevují jména D. Rocheho a R. Chartiera, kteří se oba zabývali historií knihy. Ale daleko více Noiriela zajímají procesy spjaté s rozvojem modernějších technik sdělování. Na vybraných příkladech ukazuje, jak lze v konkrétních společnostech a konkrétních situacích těchto prostředků využít k ujařmování lidí, nebo naopak k boji proti útlaču. Z případových studií je hezké např. srovnání mezi čtenáři H. de Balzaca a E. Suea, nebo studie o násilí na britských sportovních stadionech. Zajímavé jsou ale všechny uvedené příklady, jež mohou být pohnutkou k hlubšímu studiu dané problematiky.

V Závěru se Noiriel zabývá problemem angažovanosti a distancovanosti. Ten je živý zejména ve společenských vědách, kde se vědci zabývají lidmi a jejich problémy. V této souvislosti se Noiriel zmiňuje o starém a novém pojetí objektivitu nebo o velmi zajímavé (a tabuizované) problematice konkurenčního boje ve světě vědy. Na otázku, nakolik se má vědec angažovat v politice, však nakonec Noiriel odpovídá podobným způsobem

jako před asi sto lety E. Durkheim: Vědec je občanem jako každý jiný a nemůže si nárokovat právo na apodiktické výroky týkající se akutních politických otázek. Vyjadřuje jen svůj osobní názor. Na to, aby odkryl podstatu problému, potřebuje totiž daleko více času.

V doslovu ke knížce Pavel Sitek seznamuje čtenáře blíže s Noiriellovou osobností a dotýká se některých problémů, které Noiriel ve své knize rozebírá. Vyslovuje ale především názor, s nímž z celé své duše souhlasím: Do češtiny jsou překládáni zejména anglosaští au-

toři a o tom, co se děje v jinojazyčných oblastech vědy, se český čtenář, který je navíc už ze školy navyklý preferovat angličtinu na úkor ostatních jazyků, dovidá příliš málo.

Noiriellova kniha je koncipována jako úvod. Snad proto je její text velice zhuštěný a čtenář, který by se o vykládané problematice chtěl dovědět něco více, si musí další informace vyhledat sám. Podnětů a problémů mu Noiriel předkládá víc než dost.

Ivana Holzbachová